

01/07/2024

הצעת חוק הספריות הציבוריות ניתוח ומסרים מוצעים לנבחרי ציבור ברשויות מקומיות

לפי משרד התרבות והספורט, מטרת החוק המוצע היא להחליף את חוק הספריות הציבוריות, התשל"ה-1975.

רקע להצעת החוק:

- חוק הספריות הציבוריות נחקק בשנת 1975 במטרה להסדיר את פעילותן של הספריות הציבוריות ולהבטיח שירותי ספרייה ציבורית בזמינות ובאיכות סבירים לטובת הציבור כדי לקדם את החינוך והתרבות בישראל. הובן כי קיים צורך בחוק מיוחד שיסדיר את הנושא לצד הבטחת מקורות מימון למימוש המטרה. לאורך השנים התקציב שיועד למימון הספריות הלך ונשחק.
- מנתונים שפרסם משרד התרבות לגבי שנת 2023, התקציב הכולל של הספריות היה 281 מיליון שקלים באותה שנה, מתוך זה 76 מיליון שקלים שהם רק 23% ממשרד התרבות.
- בהסתכלות על פילוח התקציבים לפי אשכול רואים שכמחצית מהתקציב, 50% לערך, מגיע לספריות באשכולות בינוניים, 30% לאשכולות נמוכים ו-20% לאשכולות הגבוהים ביותר.

עיקרי סעיפי החוק המרכזיים:

- עיגון מעמדה ותפקידה של המועצה הציבורית לספריות - תפקידה כגורם מייעץ לשר התרבות והספורט ולמשרד, בהיבטים הנוגעים למדיניות בתחום הספריות הציבוריות, בעניין התקנת תקנות וקביעת מבחני תמיכה לפי החוק והיא רשאית להעלות בפני המשרד והשר הצעות משלה.
- הרכב המועצה - 11 חברים שימנה השר: עובד משרד התרבות והספורט, עובד משרד הפנים, עובד משרד האוצר (לפי המלצת השרים), נציג מרכז השלטון המקומי, חבר מועצת הספרייה הלאומית (לפי המלצת שר החינוך), ושישה נציגי ציבור.
- שיתוף גופים אחרים - רשות מקומית רשאית לשתף מוסדות וגופים אחרים בהקמתה של ספרייה ציבורית, בתחזוקתה ובניהולה, אולם לא יהיה בכך כדי לגרוע מאחריותה של הרשות המקומית.
- תקציב - מוצע לעגן את חובת המדינה להשתתף בהוצאותיהן של הספריות הציבוריות בסעיף תקציבי נפרד ומובחן במסגרת חוק התקציב השנתי, בסכום שלא יפחת מ-85 מל"ח מידי שנה.
- מבחני התמיכה - אשר להקצאת התקציב הממשלתי, השר או המשרד, לפי העניין, לאחר התייעצות עם המועצה, יקבע מבחנים שוויוניים לתמיכה בספריות הציבוריות, בעד הוצאות ניהול, פעילות, אחזקה והצטיידות, כולן או חלקן. התחשבות באמות מידה ומדדים שונים המקובלים, כגון מדד הפריפריה, מיקומה הגיאוגרפי של הרשות המקומית ועוד. במסגרת מבחני התמיכה המשרד יוכל לתמרץ רשויות מקומיות שהעבירו תקציב למימון הספריות העולה על חובת המימון התואם.

- סכום ההשתתפות של רשות מקומית - בהוצאות של ספריה ציבורית הנמצאת בתחום שיפוטה, בכל שנת כספים, ייקבע במבחני התמיכה ולא יפחת מסכום התמיכה של המדינה.
- התאמת סכום ההשתתפות של הרשות ליכולתה הכלכלית - השר יקבע בתקנות סכומי השתתפות שונים בהתאם למאפיינים שונים של רשויות מקומיות, למשל בהתאם למדרג החברתי-כלכלי של אותה רשות, וזאת לאחר היוועצות עם המועצה ובאישור ועדת החינוך של הכנסת.
- קיצוץ תקציבי לאור מלחמת חרבות ברזל - בעקבות פעולות הלחימה המתמשכות הופחתו תקציבי משרדי הממשלה, ובהתאם תקציב הספריות הציבוריות באופן זמני. על כן מוצע לקבוע שבשנת 2024 יעמוד התקציב הממשלתי המיועד לספריות ציבוריות על סך שלא יפחת מ-73 מלש"ח ובשנת 2025 יעמוד התקציב האמור על סך שלא יפחת מ-79 מלש"ח. משנת התקציב 2026, יחול ההסדר שבחוק המוצע והתקציב הממשלתי המיועד לספריות הציבוריות יעמוד על סך שלא יפחת מ-85 מלש"ח.

מסרים:

המסרים המוצעים יכולים להוות בסיס לכתיבה אישית שלך כחברת מועצה ברשתות החברתיות. כנבחרת ציבור בידוך הכוח להשפיע על סדר היום הציבורי ולעדכן את הציבור בהחלטות של השלטון המרכזי אשר יש להן משמעות על חיי התושבים ברמה המקומית.

- הצעת החוק קובעת קיצוץ תקציבי משמעותי שעשוי להכביד מאוד על הספריות הציבוריות ואף לגרום לסגירה בפועל וצמצום בפעילותן של ספריות בחלק מהרשויות המקומיות.
- הספריות הציבוריות הן בין המוסדות התרבותיים והחינוכיים המרכזיים במרחב המקומי, הן מרחב ליברלי המאפשרות לציבורים שונים להיחשף לעולמות תוכן הנוגעות לזהותם, ולסייע להם בחיפוש מענה לשאלות אישיות או תרבותיות. הנגישות החופשית למידע מעודדת חשיבה ביקורתית ומחזקת את יסודות הדמוקרטיה.
- הצעת החוק תפגע במרקם הקהילתי המקומי - הספריות משמשות מרכזים קהילתיים ומכנסות אליהן את מגוון הקהילות והאוכלוסיות שברשות. הצעת החוק תפגע בפעילות הרשות לחיזוק המרקם הקהילתי המגוון. ספריות ציבוריות ממלאות תפקיד קריטי בצמצום פערים חברתיים וכלכליים. הן מספקות גישה חופשית למשאבי מידע, טכנולוגיה ותרבות לכל שכבות האוכלוסייה, ללא הבדל מעמד או רקע. בכך, הן מקדמות שוויון הזדמנויות בחינוך, תעסוקה ופיתוח אישי, ומהוות מנוף חיוני לניעות חברתית ולחיזוק הלכידות הקהילתית.
- פגיעה בהשקעה התקציבית של הרשויות - הרשויות המקומיות השקיעו בשנים האחרונות תקציבים רבים כדי להפוך את הספריות הציבוריות למוסדות עם ריבוי שימושים בעזרת הכנסת טכנולוגיות ומערכות חדישות לספריות כדי לעודד ולשדרג את חוויית העבודה והלמידה של קהלים מגוונים בספריות - סטודנטים, מילואימניקים, ילדים ועוד. הצעת החוק המוצעת תוריד השקעה זו לטמיון.

- החוק יביא להגדלת הפערים והרחבת אי-השוויון - הספריות הציבוריות הן מוקד משמעותי לפעילויות ושירותים למשפחות צעירות ולילדים בגיל הרך. יש אינספור מחקרים שמצביעים על חשיבות החשיפה לספרים וסיפורים בגיל הרך ועל תרומתם להתפתחות השפה ולצמצום פערים. דרך נגישות לספרים, שעות סיפור והצגות, לספריות תפקיד משמעותי בהנגשת השפה, הספרות ותרבות לגילאים הצעירים - החוק יביא לפגיעה בשירותים הללו כאשר המדינה מלכתחילה משקיעה מעט מאוד בגיל הרך.
- פגיעה באוכלוסיות מוחלשות - פגיעה בשירותי ציבורי שהוא נגיש מבחינה פיסית ומבחינת מחיר. הספריות הציבוריות מספקות שירותים לקבוצות פגיעות נוספות דוגמת הגיל השלישי ועולים חדשים.
- הרכב המועצה המייעצת - שינוי הרכב הוועדה כך שלשר התרבות והספורט שליטה מלאה על המינויים מעלה חשש למינויים פוליטיים, חברי המועצה המייעצת צריכים להיות ברובם אנשים מהשטח, שייצגו את מגוון הקולות באוכלוסייה וכן את סוגי הרשויות השונות ומאפייניהן.
- סיוע למשפחות נפגעות מלחמה - דווקא בתקופה הקשה שאנו נמצאים בה היום, כאשר עדיין מתחוללת מלחמה, חשוב להשקיע בשירותים המאפשרים לתושבים לנהל שגרת חיים. אירועים תרבותיים שמתקיימים בספריות הציבוריות כמו "שעת סיפור" מקנות הפוגה למשפחות ולנשות חיילי המילואים שנושאות לבדן בטיפול בילדים כבר תקופה ממושכת.
- נושא בעל קונצנזוס ציבורי ופוליטי רחב - מן הראוי שהיו מגדילים את תקציב הספריות הציבוריות שהן מוסד מוערך והכרחי בשעה זו, ומוסכם בקרב הציבור הרחב.

מכון שיטה, פועל לחיזוק הדמוקרטיה המקומית ויצירת מעטפת מקצועית לרשויות מקומיות ונבחרו ציבור בשלטון המקומי בכלים של מדיניות מעשית, ליווי, פיתוח ומחקר, בתחומים שונים, ובכלל זה בנושאי סביבה. אנחנו כתובת לשאלות, מידע וסיוע, כדי שתוכלו למלא את תפקידך כמחזיק. תיק בצורה הטובה ביותר.

לשאלות נוספות ניתן לפנות לנגה ספרא: noga@shittah.org